

ВИСВІТЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ВИБОРІВ 2010 РОКУ В УКРАЇНІ У СВІТОВИХ МАС-МЕДІА

У статті досліджується один з інформаційних параметрів українських виборів до місцевих органів самоврядування – засади висвітлення цього процесу у світових ЗМІ.

Ключові слова: вибори до місцевих органів самоврядування, виборчий процес, мас-медіа, друковані ЗМІ, інформаційний простір, імідж.

В статье исследуется один из информационных параметров украинских выборов в местные органы самоуправления – принципы освещения данного процесса в мировых СМИ.

Ключевые слова: выборы в местные органы самоуправления, избирательный процесс, мас-медиа, печатные СМИ, информационное пространство, имидж.

Summary. In article is investigated one of information parameters of the Ukrainian local elections – principles of illumination of the given process in world mass-media.

Keywords: local elections, election process, mas-media, printing mass-media, information field, image.

Постановка проблеми. Електоральні процеси традиційно є у центрі уваги ЗМІ – як внутрішніх, так і зовнішніх. Введення теми виборів до інформаційного порядку денного внутрішніх ЗМІ визначається значенням цього процесу для функціонування політичної системи країни. Тональність і засади висвітлення зовнішніми, іноземними ЗМІ виборів у певній країні суттєво впливають на її імідж в очах світової спільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема висвітлення перебігу виборчих кампаній у ЗМІ постійно привертає увагу вітчизняних дослідників – політологів, журналістів, соціологів тощо. У різних аспектах до неї зверталися протягом останніх років В. Королько, О. Зернецька, Г. Почепцов, Л. Кочубей, Є. Юрченко та ін. Водночас було б перебільшенням стверджувати, що всі аспекти питання досліджені з вичерпною повнотою – хоча б тому, що вибори належать до регулярно повторюваних політичних процесів, причому кожна виборча кампанія, особливо в Україні, характеризується лише її притаманними рисами (достатньо порівняти президентські вибори 1999, 2004 і 2009 років). До того ж дослідники традиційно приділяють більше уваги президентським та парламентським виборам, ніж виборам до місцевих органів самоврядування.

Відповідно, *мета статті* – дослідити характер висвітлення регіональних виборів в Україні 2010 року у світових медіа і його вплив на імідж країни.

Виклад основного матеріалу. Безумовно, дослідити увесь масив медіа-текстів в межах невеликої статті є неможливим, але навіть поверховий огляд доводить існування суттєвих відмінностей між масштабами висвітлення виборів-2010 в Україні у ЗМІ сусідніх країн, насамперед Росії і Польщі, і ЗМІ інших держав. Якщо у мас-медіа сусідів українські вибори до органів місцевого самоврядування на певний час опинилися на перших позиціях інформаційного порядку денного, то ЗМІ Західної Європи приділили дуже мало уваги цій події. Такий підхід пояснюється загальними тенденціями репрезентації нашої країни у західноєвропейському інформаційному просторі: хоча в останні роки Україна і зайняла своє місце у картині світу, створюваній мас-медіа, пов'язані з нею новини не часто очолюють інформаційний порядок денний.

Присвячені виборам тексти західних медіа можна поділити на дві частини: короткі інформаційні повідомлення і статті аналітичного плану. Перші є нейтральними за тональністю і містять практично позбавлену коментарів інформацію про подію – напр., [16].

Сутність аналітичних розкриває досить часто повторювана у заголовках теза «Українські місцеві вибори – тест на демократію» [8; 10; 17]. Окрім опису основних політичних сил, що беруть участь у регіональних виборах [7; 18], в аналітичних медіа-текстах також присутній мотив сумніву у чесності виборчого процесу, як, наприклад, у статті «Україна: порушення і скарги напередодні голосування до місцевих органів влади» [10].

Статті у польських друкованих ЗМІ, присвячені регіональним виборам в Україні, написані на достатньо високому професійному рівні, у них висвітлюються різні аспекти процесу. Водночас впадає в очі, що репрезентація події у польських друкованих ЗМІ відбувалася через використання двох концептів: власне «вибори» і «фальсифікація виборів» [12; 15; 19]. Автори більшості медіа-текстів висловлюють побоювання стосовно можливої фальсифікації результатів виборів, створюючи загалом негативний образ події і – ширше – негативний

імідж країни. Напр., у статті «Голі українки борються з шахрайством на виборах» прямо стверджується, що «В Україні фальсифікація виборів, можна сказати, є частиною порядку денного» [12]. Свій опис «шокуючого» протесту членів організації «Фемен» автор завершує запитанням «Чи, однак, змінить це українську «традицію» масових фальсифікацій виборів, яка вкорінилася у цій країні протягом багатьох років?». Хоча вербальне формулювання підозр і припущень у фальсифікації є різним, у діапазоні від «Київ хоче сфальсифікувати вибори?» [15] до «Спостерігачі звертають увагу, що нова виборча система відкриває можливості для багатьох зловживань» [19], нав'язливе повторення цього мотиву – навіть у пом'якшеній формі – є частиною маніпулятивного впливу на аудиторію. Це додатково підтверджує й принцип використання слова «фальсифікація» – або у заголовку статті, або у ліді – першому абзаці тексту, що, як правило, містить 1-2 речення, у яких акумулюється зміст статті.

Як відомо, навіть читач, який не прочитає цілу статтю, на декілька секунд затримується очима на її назві і ліді (хоча б для того, щоб зрозуміти, що ця стаття йому нецікава). Відповідно, ключові слова заголовку і ліді залишаються у його свідомості на певний час. У випадку, коли конкретний концепт регулярно повторюється у заголовках і лідах, він має шанси закріпитись у свідомості не лише тієї частини аудиторії, яка ознайомила з текстами на дану тему. Тобто читач, припустимо, «Жечі Посполитої» може і не вчитуватись у матеріали, присвячені регіональним виборам на Україні, але з самих заголовків та лідів у нього формується образ «фальсифікованих виборів». У такому контексті медіа-тексти, написані з протилежних підходів, напр., «Павел Ковал: Не бачив жодних порушень під час виборів в Україні» [14], як не парадоксально, не впливають на загальну тенденцію, оскільки вони продовжують зближувати у масовій свідомості концепти «вибори», «фальсифікація» і «Україна».

Характерно, що й після завершення виборчих перегонів 2010 року тема фальсифікацій не зникає з польських ЗМІ (напр., див. лід статті «Юлія Тимошенко: Янукович сфальсифікує вибори до парламенту» – «Досвід, здобутий під час фальсифікації місцевих виборів, команда президента Віктора Януковича використає для фальсифікації парламентських виборів, – свідчить колишній прем'єр Юлія Тимошенко, лідер найбільшої опозиційної групи в Україні» [9]).

Російські ЗМІ демонструють широкий спектр матеріалів, присвячених питанню. Окрім традиційної аналітики [3; 6] та коротких інформаційних повідомлень [2], представники мас-медіа звертаються до різних аспектів процесу. Напр., автори статті «Україна обирала владу і Церкву» [1] пишуть про представників українського духовенства, які брали участь у виборах від різних політичних партій, вважаючи їх кількість – 300 осіб – безпрецедентною. Традиційно російські ЗМІ багато уваги приділяють Криму, і ситуація із виборами не стала винятком. Кілька статей (напр., [4; 5]) висвітлюють подію у цьому, досить специфічному контексті: «Команді Віктора Януковича вдалося вбити клин між проросійськими політичними силами Криму, що дозволило розмити статус автономії, зводячи його до рівня звичайної області. До такого висновку приходять експерти, коментуючи підсумки виборів до кримської Верховної Ради» [4].

Впадає в очі характерна тенденція російських медіа-текстів: їхні автори часто тематично прив'язують (чи намагаються це зробити) висвітлення виборів до традиційного набору політичної риторики українсько-російських відносин, такої, як окремий статус Криму чи статус російської мови. Очевидно й те, що ряд текстів містить подвійний смисловий шар: пишучи про Україну, їх автори насправді переймаються суто внутрішніми, російськими проблемами, приховано полемізуючи з політичними опонентами. Цікаво, що у російських ЗМІ можна навіть виділити постійних авторів, що пишуть на українську тему, напр., в «Независимой газете» це Тетяна Івженко.

Подальше поглиблення аналізу специфіки медіа-текстів на цю тему друкованої преси Росії та інших країн змушує звертатися до більш широкої теми – історично, політично і культурно обумовленого дискурсу ЗМІ, але дослідження цього питання виходить за межі цієї праці.

Висновки. Отже, хоча масштаби висвітлення українських регіональних виборів у світових ЗМІ різняться, ми можемо виокремити і спільні риси. Так, наприклад, тексти західних і польських мас-медіа, окрім експлуатації теми фальсифікації виборів, об'єднує схожість засад висвітлення і навіть близькі за змістом заголовки (порівн.: «Wybory samorządowe na Ukrainie – ostatni etap przejmowania władzy przez Partię Regionów» / «Вибори до місцевих органів самоврядування – останній етап переходу влади до Партії регіонів» – «Ukraine's Yanukovich stronger after local elections» / «В Україні Янукович сильніший після місцевих виборів»). Ця тематична близькість є ще одним наочним свідченням існування єдиного глобального інформаційного простору і тому не викликає особливого зацікавлення. Складнішим є питання щодо того, чи внесли згадані медіа-тексти зміни до того іміджу України, який вже склався в очах громадськості окремих країн і світової спільноти. На нашу думку, відповідь буде негативною. Навпаки, тональність більшості медіа-текстів підтримує цей імідж, який, наприклад, у західному медіа-просторі є досить контроверсійним.

Література

1. Алексеев Ю. Далеко не все из трехсот кандидатов-священнослужителей стали депутатами / Юрий Алексеев, Владислав Мальцев : [Електронний ресурс] // Независимая газета – Религии. – 2010. – 17 ноября. – Режим доступа до статті: http://religion.ng.ru/politic/2010-11-17/2_ukraina.html.

2. В воскресенье в Украине прошли региональные выборы / [Электронный ресурс] // Независимая газета – 2010. – 01 ноября. – Режим доступа до статті: http://www.ng.ru/cis/2010-11-01/6_ukr.html.
3. Дульман П. Оранжевые теряют депутатов / Павел Дульман : [Электронный ресурс] // Российская газета. Федеральный выпуск. – 2010. – № 5326 (247). – Режим доступа до статті: <http://www.rg.ru/2010/10/31/vibory-site.html>.
4. Ивженко Т. Янукович показал Крыму, кто в доме хозяин / Татьяна Ивженко : [Электронный ресурс] // Независимая газета – 2010. – 19 ноября. – Режим доступа до статті: http://www.ng.ru/cis/2010-11-09/1_sevastopol.html.
5. Мамонтов В. Чистые обочины / Владимир Мамонтов : [Электронный ресурс] // Известия. – Режим доступа до статті: <http://www.izvestia.ru/comment/article3147918/>.
6. Шеремет П. Выборы на Украине оставили много опросов / Павел Шеремет : [Электронный ресурс] // Коммерсантъ. – 2010. – № 204 (4504). – Режим доступа до статті: <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=1532730>
7. Умланд А. Упадок украинской демократии, восход Всеукраинского объединения «Свобода» и подрыв международного имиджа Киева / Андреас Умланд / [Электронный ресурс] // Geopolitika. – 2010. – 1 ноября. – Режим доступа до статті: <http://www.inosmi.ru/ukraine/20101101/163971489.html>.
8. Election in Ukraine seen as test for democracy / [Электронный ресурс] // Deutsche Welle. – 2010. – Oct, 31. – Режим доступа до статті: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,6171484,00.html>.
9. Julia Tymoszenko: Janukowycz sfalszuje wybory parlamentarne / [Электронный ресурс] // Polska. – 2010. – 9 листопада. – Режим доступа до статті: <http://www.polskatimes.pl/fakty/330434,julia-tymoszenko-janukowycz-sfalszuje-wybory-parlamentarne,id,t.html>.
10. Cazzulani M. Ucraina. Irregolarita e ricorsi alla vigilia del voto locale // Matteo Cazzulani : [Электронный ресурс] // Il Legno storto. – 2010. – 31 ottobre. – Режим доступа до статті: http://www.legnostorto.com/index.php?option=com_content&task=view&id=30275.
11. Marson J. Ukraine Vote Will Test Commitment to Democracy / James Marson : [Электронный ресурс] // Wall Street Journal. – 2010. – Oct, 29. – Режим доступа до статті: <http://online.wsj.com/article/SB10001424052702304316404575580321955869954.html>.
12. Nagie ukrainki walczą z wyborczymi oszustwami / [Электронный ресурс] // Polska. – 2010. – 01 листопада. – Режим доступа до статті: <http://www.polskatimes.pl/fakty/326925,nagie-ukrainki-walczą-z-wyborczymi-oszustwami,id,t.html>.
13. Olszański T. A. Wybory samorządowe na Ukrainie – ostatni etap przejmowania władzy przez Partię Regionów / Tadeusz Olszański : [Электронный ресурс] // Tydzień na Wschodzie. – 2010. – 04/11. – Режим доступа до статті: <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-11-04/wybory-samorzadowe-na-ukrainie-ostatni-etap-przejmowania->.
14. Paweł Kowal: Nie widziałem żadnych naruszeń podczas wyborów na Ukrainie / [Электронный ресурс] // Polska. – 2010. – 31 жовтня. – Режим доступа до статті: <http://www.polskatimes.pl/aktualnosci/326932,pawel-kowal-nie-widzialem-zadnych-naruszen-podczas-wyborow,id,t.html>.
15. Serwetnyk T. Kijów chce fałszować wybory? / Tatiana Serwetnyk // [Электронный ресурс] // Rzeczpospolita. – 2010. – 28 жовтня. – Режим доступа до статті: <http://www.rp.pl/artukul/555583.html>.
16. Ukraine local elections begin // World News. – 2010. – Oct. 31 Read more: http://www.upi.com/Top_News/World-News/2010/10/31/Ukraine-local-elections-begin/UPI-23591288531973/#ixzz1AugNHcvY
17. Ukraine local elections a democracy test // Las Vegas Sun. – 2010. – Oct, 28. – P.12.
18. Ukraine's Yanukovich stronger after local elections / [Электронный ресурс] // Reuters. – Режим доступа до статті: <http://uk.reuters.com/article/idUKTRE6A02ZK20101101>.
19. Wybory samorządowe na Ukrainie / [Электронный ресурс] // Kresy.pl. – 2010. – 31 października. – Режим доступа до статті: <http://www.kresy.pl/wydarzenia.polityka?zobacz/wybory-samorzadowe-na-ukrainie>.